

417

U S T A W A

z dnia 13 lipca 1939 r.

o znoszeniu ordynacji rodowych.

Art. 1. 1. Ordynacje rodowe będą znoszone według przepisów ustawy niniejszej.

2. Przez ordynacje rodowe, nazywane nadal ordynacjami, rozumie się wszelkie rozporządzenia, mocą których określony majątek stanowi niezbywalną własność rodu i ma być zachowany dla wszystkich lub przynajmniej dla większej ilości przyszłych pokoleń, czy to przez ustanowienie na rzecz rodu własności zwierzchniczej tego majątku, czy też przez ograniczenie właściciela w prawie rozporządzania tym majątkiem (ordynacje, majoraty, senioraty, minoraty, fideikomisy rodzinne, powiernictwa rodzinne, dobra zapowiednie i czasowo zapowiednie).

Art. 2. 1. Majątek ordynacji staje się z chwilą jej zniesienia własnością ostatniego posiadacza ordynacji.

2. Osoba, która byłaby powołana na mocy statutu ordynacji do jej objęcia w razie, gdyby ostatni posiadacz ordynacji zmarł w chwili złożenia wniosku o zniesienie ordynacji (następca posiadacza) otrzyma tytułem odszkodowania równowartość 1/5 części czystego majątku ordynacji w gotówce lub w naturze.

3. Uprawnienia członków rodu co do prawa następstwa, oparte na statucie ordynacji, wygasają przez zniesienie ordynacji.

4. Postanowienia statutu ordynacji, wprowadzające porządek dziedziczenia na wypadek zniesienia ordynacji, pozostają bez skutku.

Art. 3. 1. Zniesienie ordynacji następuje na wniosek:

- a) posiadacza ordynacji, bądź
- b) wojewody tego województwa, na którego obszarze znajduje się ordynacja.

2. Zniesienie ordynacji:

- a) utworzonych aktami ustawodawczymi Państwa Polskiego sprzed 1795 r., bądź
- b) z którymi są związane instytucje o znaczeniu dla kultury narodowej albo zbiory archiwalne, biblioteczne lub muzealne, a wyliczonych w załączniku, bądź
- c) których obszar leśny przekracza 2500 ha, —

wymaga uprzedniej zgody Rady Ministrów.

Art. 4. 1. Wniosek o zniesienie ordynacji składa się w sądzie apelacyjnym; w przypadku, określonym w ust. 2 artykułu poprzedzającego, do wniosku należy dołączyć odpis uchwały Rady Ministrów, wyrażającej zgodę na zniesienie ordynacji.

2. Właściwym według ustawy niniejszej jest ten sąd apelacyjny, który wykonywał dotychczas nadzór nad ordynacją bezpośrednio lub w trybie instancji.

3. Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu Napoleona i tomu X cz. 1 Zводу Praw właściwym jest sąd apelacyjny, w którego okręgu znajdują się dobra ordynacji lub główna ich część.

4. W razie sporu o właściwość rozstrzyga Sąd Najwyższy.

Art. 5. 1. Jeżeli wniosek składa posiadacz ordynacji, winien dołączyć projekt orzeczenia, znoszącego ordynację oraz uwierzytelniony odpis statutu ordynacji w języku polskim.

2. Jeżeli wniosek składa wojewoda, sąd wzywa posiadacza ordynacji do przedłożenia w terminie trzymiesięcznym projektu orzeczenia, znoszącego ordynację wraz z uwierzytelnionym odpisem statutu ordynacji w języku polskim.

Art. 6. 1. Jeżeli posiadacz ordynacji nie przedłoży w oznaczonym terminie projektu orzeczenia wraz z odpisem statutu ordynacji, sąd ustanowi kuratora, który w zakresie postępowania, dotyczącego zniesienia ordynacji, wchodzi w prawa i obowiązki posiadacza ordynacji.

2. Sąd ustanowi również kuratora z zakresem tych samych praw i obowiązków w przypadku, gdy posiadacz ordynacji, zamieszkały za granicą, nie ustanowił pełnomocnika, mającego stałe miejsce zamieszkania w kraju.

Art. 7. 1. Projekt orzeczenia ma wskazywać osobę następcy posiadacza oraz zawierać postanowienia, normujące:

- a) spłatę bądź zabezpieczenie należności z tytułu podatków i danin publicznych oraz innych świadczeń publicznych, należnych z majątku ordynacji,

- b) roszczenia osób, zatrudnionych w ordynacji z tytułu umów służbowych, jeżeli dla ich zabezpieczenia istnieją osobne fundusze (fundusze pensyjne, kasy sieroce, brackie itp.),
- c) roszczenia osób, uprawnionych w myśl postanowień statutu do zaopatrzenia (utrzymania, mieszkania, apanażów, oprawy, wyprawy, pensji wdowiej, kosztów wychowania, kształcenia itp.),
- d) ustalenie odrębnych funduszków, mas majątkowych i instytucyj, mających ze względu na cele, którym służą, charakter użyteczności publicznej, zbiorów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych, zakładów naukowych i dobroczynnych oraz świadczeń łożonych na te cele, ustalenie podstaw prawnych dalszego ich istnienia oraz ustalenie zabezpieczenia świadczeń, potrzebnych na ich utrzymanie i udostępnienie,
- e) ustalenie zmian w aktach fundacyjnych w przypadku, gdy instytucje, wymienione pod lit. d), są fundacjami,
- f) sposób spłaty lub wydzielenia równowartości 1/5 części czystego majątku ordynacji, przypadłej następcy posiadacza.

2. Do projektu orzeczenia należy dołączyć szczegółowy wykaz nieruchomości i ruchomości, wchodzących w skład ordynacji, oraz długów na niej ciężących.

Art. 8. Czysty majątek ordynacji (art. 2 ust. 2) ustala się po potrąceniu długów, obciążających ordynację, należności i roszczeń, wliczonych w art. 7 lit. a) — c), odrębnych funduszków, mas majątkowych i instytucyj, wliczonych w art. 7 lit. d), wraz z funduszami, potrzebnymi dla dalszego ich istnienia.

Art. 9. Wola założyciela ordynacji oraz późniejszych jej pomnożycieli, odnosząca się do zadań kulturalnych lub dobroczynnych ordynacji oraz do przeznaczenia poszczególnych zbiorów i zabytków, winna być uwzględniona przy zniesieniu ordynacji.

Art. 10. Sąd ustali osobę następcy posiadacza.

Art. 11. 1. Sąd prześle projekt orzeczenia właściwemu wojewodzie oraz następcy posiadacza; wojewoda ma prawo zgłoszenia w terminie trzymiesięcznym wniosków, mających na celu zabezpieczenie interesu publicznego.

2. Sąd zażąda nadto od właściwych urzędów i instytucyj zgłoszenia w terminie trzymiesięcznym wniosków, dotyczących sposobu spłaty, bądź zabezpieczenia należności, wymienionych w art. 7 lit. a).

Art. 12. Sąd przeprowadzi szacunek majątku ordynacji przez wyznaczonych biegłych; do szacunku należy wezwać posiadacza ordynacji oraz następcę posiadacza.

Art. 13. 1. Sąd ogłosi przez publiczne obwieszczenie w gazecie rządowej, dzienniku wojewódzkim oraz w czasopiśmie poczytnym w danym województwie, a także na tablicach urzędowych tych zarządów gmin, w obrębie których znajdują się dobra ordynacji, termin posiedzenia, na którym ma być powzięte orzeczenie o zniesieniu ordynacji.

2. W ogłoszeniu należy wezwać osoby, podpadające pod przepisy art. 7 lit. b) i c), do zgłoszenia w sądzie swych roszczeń do ordynacji w ciągu miesiąca od dnia obwieszczenia.

Art. 14. 1. Sąd wezwie na posiedzenie, na którym ma być rozpoznawana sprawa zniesienia ordynacji:

- a) posiadacza ordynacji,
- b) właściwego wojewodę,
- c) następcę posiadacza,
- d) osoby, którym służą roszczenia, wymienione w art. 7 lit. c),
- e) osoby, które w oznaczonym terminie zgłosiły swoje roszczenia do ordynacji na podstawie art. 7 lit. b).

2. Ponadto sąd zawiadomi o terminie posiedzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, który może delegować na posiedzenie przedstawicieli właściwych instytucyj naukowych, jako biegłych w zakresie zadań kulturalnych.

Art. 15. 1. Po wysłuchaniu osób, przybyłych na posiedzenie, sąd orzeknie o zniesieniu ordynacji oraz, gdy zajdzie tego potrzeba, ustali sposób zabezpieczenia roszczeń, których słuszność uznał.

2. Sąd orzeknie jednocześnie na podstawie szacunku i opinii biegłych (art. 12), czy ma nastąpić wydzielenie w naturze 1/5 części czystego majątku dla następcy posiadacza i w jakich przedmiotach majątkowych, albo ustali równowartość 1/5 części czystego majątku według stanu w chwili zniesienia ordynacji i w tym wypadku ustanowi odpowiednie bezprocentowe zabezpieczenie tej równowartości na części, przypadłej ostatniemu posiadaczowi ordynacji. Zabezpieczona hipotecznie równowartość będzie płatna w terminie, ustalonym przez sąd.

3. Orzeczenie sądu należy doręczyć osobom, wymienionym w artykule poprzedzającym pod lit. a) — d).

4. Od orzeczenia służy środek odwoławczy do Sądu Najwyższego.

Art. 16. 1. Orzeczenie, znoszące ordynację, uzyskuje z chwilą uprawomocnienia się skuteczność prawną, chociażby nawet nie dopełniono warunków, przepisanych w ustawie niniejszej.

2. Dochodzenie roszczeń, wymienionych w art. 7 lit. b) i c), w trybie zwyczajnego postępowania sądowego nie jest wyłączone przez powyższe orzeczenie.

Art. 17. 1. Majątek ordynacji staje się wolny z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia, znoszącego ordynację.

2. Dokonanie wpisów w księgach hipotecznych w myśl orzeczenia, znoszącego ordynację, następuje na podstawie poświadczenia, wydanego przez sąd.

Art. 18. 1. Sąd wyda poświadczenie po wykazaniu, że ustalony przez niego sposób zabezpieczenia wszelkich należności został wykonany.

2. Jeżeli zabezpieczenie ma nastąpić przez ustanowienie hipoteki lub innego prawa rzeczowego, w poświadczeniu winno być zastrzeżone, że wykreślenie ograniczeń prawa własności, wynikających z własności ordynacji, może nastąpić tylko przy równoczesnym wpisaniu tego zabezpieczenia.

3. Sąd, gdy zajdzie tego potrzeba, określi również porządek, w jakim zabezpieczenia hipoteczne mają być wpisane, a to według kolejności kategorii roszczeń, wymienionych w art. 7; należnościom w obrębie każdej kategorii służy równy stopień zabezpieczenia.

4. Roszczeniu o równowartość 1/5 części czystego majątku ordynacji (art. 15 ust. 2) służy stopień hipoteczny bezpośrednio po roszczeniach, wymienionych w art. 7.

Art. 19. 1. Jeżeli ustawa niniejsza inaczej nie stanowi, w postępowaniu o zniesienie ordynacji stosuje się przepisy postępowania niespornego (incydentalnego).

2. Na obszarze mocy obowiązującej pruskiej ustawy o sądownictwie niespornym (Zbiór ust. pr. str. 249) na uchwałę sądu apelacyjnego służy natychmiastowe zażalenie do Sądu Najwyższego.

3. W razie śmierci posiadacza ordynacji w toku postępowania o zniesienie ordynacji, postępowanie to umarza się; wznowienie postępowania nie wymaga ponownej zgody Rady Ministrów.

Art. 20. W przypadku, gdy z ordynacją związana jest statutowo fundacja, orzeczenie, znoszące ordynację, stanowi podstawę do odpowiedniej zmiany treści aktu fundacyjnego. Zmianę treści aktu fundacyjnego przeprowadza właściwa władza fundacyjna po wysłuchaniu posiadacza ordynacji.

Art. 21. 1. Po zniesieniu ordynacji dotychczasowy posiadacz, w którego ręku majątek ordynacji staje się majątkiem wolnym, odpowiada za długi ordynacji oraz za wszelkie swoje długi osobiste całym majątkiem, który w jego ręku stał się majątkiem wolnym.

2. Za długi osobiste swego poprzednika dotychczasowy posiadacz odpowiada tylko o tyle, o ile wyraził swą zgodę na zaciągnięcie tych długów, chyba że w myśl przepisów ogólnych ponosi odpowiedzialność szerszą.

3. Majątek fundacji, zakładów użyteczności publicznej i instytucji, utworzonych z istniejących w majątku ordynacji mas majątkowych, celom tym służących, zbiorów naukowych, archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych, od-

powiada za długi ordynacji po jej zniesieniu tylko w takim stosunku, w jakim pozostaje odrębna masa majątkowa do majątku ordynacji, przy tym tylko jako poręczyciel. Zbiory naukowe, archiwalne, biblioteczne i muzealne nie odpowiadają za długi ordynacji.

Art. 22. Z chwilą zniesienia ordynacji, majątek zniesionej ordynacji odpowiada za długi, zhipotekowane na jej dochodach, także swą substancją z zastrzeżeniem przepisu art. 21 ust. 3.

Art. 23. Wierzyciele zniesionej ordynacji mogą w ciągu 6 tygodni od dnia wykreślenia ograniczeń, wynikających z własności ordynacji, żądać zabezpieczenia hipotecznego:

- a) roszczeń z tytułu długów ordynacji na całym majątku zniesionej ordynacji w porządku daty powstania roszczenia,
- b) roszczeń z tytułu długów osobistych ostatniego posiadacza ordynacji na części majątku jemu przypadłej z równym między sobą prawem pierwszeństwa.

Art. 24. Grunty zniesionej ordynacji wraz z gruntami, będącymi własnością ostatniego posiadacza ordynacji, stanowią jednostkę w rozumieniu art. 4 i 6 ustawy z dnia 28 grudnia 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. z 1926 r. Nr 1, poz. 1).

Art. 25. 1. Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego niemieckiego ustaje z dniem wejścia w życie ustawy niniejszej właściwość Ministra Sprawiedliwości, jako instancji sądowej, w sprawach fideikomisów rodzinnych.

2. Z dniem wejścia w życie ustawy niniejszej do rozstrzygania środków odwoławczych od orzeczeń sądów apelacyjnych w tych sprawach właściwy jest Sąd Najwyższy.

Art. 26. 1. Z dniem wejścia w życie ustawy niniejszej tracą moc przepisy art. 1, 2, 3 ust. 1 oraz 4 — 7 ustawy z dnia 18 listopada 1921 r. o dobrach rodzinnych w byłej dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr 100, poz. 715).

2. Postępowanie o zniesieniu ordynacji, wszczęte przed dniem wejścia w życie ustawy niniejszej na podstawie przepisów dotychczasowych, będzie umorzona, jeżeli nie zostanie ukończona w ciągu roku od tej daty.

Art. 27. Koszty sądowe w sprawach, przewidzianych ustawą niniejszą, określi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości.

Art. 28. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 29. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*
Prezes Rady Ministrów: *Stawoj Składkowski*
Minister Sprawiedliwości: *W. Grabowski*

Załącznik do art. 3 ustawy
z dnia 13 lipca 1939 r. (poz. 417).

WYKAZ

ordynacji, z którymi są związane instytucje o szerszym znaczeniu dla kultury narodowej.

Nr porz.	Nazwa ordynacji	Województwo	Rok założenia	Nazwisko założyciela
1.	Gołuchów Ordynacja rodziny ks. Czartoryskich	Poznańskie	1893	Izabella Elżbieta Maria Teresa Emanuela Anna Zofia z ks. Czartoryskich hr. Kościelec- Działyńska
2.	Opinogóra Ordynacja domu hr. Krasińskich	Warszawskie	1844	hr. Wincenty Krasiński
3.	Poturzyce-Zarzecze Ordynacja rodzinna hr. Dzieduszyckich	Lwowskie	1894	Włodzimierz Ksawery Ta- deusz hr. Dzieduszycki
4.	Przeworsk Ordynacja ks. Lubomirskich	Lwowskie	1866	Jerzy Henryk na Wiśniczu i Jarosławiu ks. Lubomirski
5.	Sieniawa Powiernictwo rodzinne ks. Czartoryskich	Lwowskie	1897	Władysław ks. Czartoryski
6.	Zamość Ordynacja rodziny hr. Zamoy- skich	Lubelskie	1589	Jan Zamoyski Kanclerz i Het- man Wielki Koronny
7.	Nieśwież-Kleck Ordynacja ks. Radziwiłłów	Nowogródzkie	1586	Mikołaj Krzysztof ks. Radzi- wiłł Marszałek Wielk. Ks. Litewskiego
8.	Chroberz Ordynacja rodziny margr. Wielopelskich- Gonzaga Myszkowskich	Kieleckie	1691	Zygmunt Gonzaga Myszkowski kaszt. Wojnicki
9.	Roś Ordynacja rodziny hr. Branickich	Białostockie	1906	Stefan hr. Potocki
10.	Łańcut Ordynacja rodziny hr. Potockich	Lwowskie	1838	Alfred hr. Potocki
11.	Czarniejewo Majorat rodzinny hr. Skórzewskich	Poznańskie	1855	Marianna Balbina Seweryna hr. Skórzewska z domu Lip- ska
12.	Ołyka Ordynacja ks. Radziwiłłów	Wolynskie	1586	Stanisław ks. Radziwiłł